

Avrupa Birliği'nde Siyasallaşma ve De-Politizasyon: Doğu Avrupa Üye Ülkelerindeki Kamuoyu Tahayyülü*

Zafer EVMEZ**

Öz

Avrupa bütünleşmesinin siyasal görünüm kazanma süreci hakkındaki çalışmalar ağırlıklı kamuoyundaki tartışmaların Avrupa Birliği (AB) kurumlarına baskısı, AB kurumları arasındaki rekabet ile yönetim boyutlarına odaklanmıştır. Bu çalışmada ise AB'nin bir siyasal ve kurumsal yapı (*polity*) olarak siyasallaşmasının üye ülkelerde siyasal göreceleşme (de-politizasyon) anlamına gelip gelmediğine odaklanılacaktır. Sorunsal ilkin nedensellik bağlamında, takiben çok boyutlu nicel verilerin yardımıyla "AB'nin siyasallaşması üye ülke devletlerinin de-politizasyonuna neden olmaktadır" hipotezi üzerinden irdelenecektir. Ölçüm için araştırmaya verilerin çekilmesi Doğu Avrupa üye ülkeleri örnekleminde ve 2019 yılında kamuoyunun tahayyülü perspektifi kapsamında gerçekleştirilecektir. Araştırmada Doğu Avrupa üye ülkelerindeki de-politizasyonun, örneklemindeki ülkelerin çoğunluğunda AB'nin geri kalanına göre belirgin iken bu olgunun Çek Cumhuriyeti için geçersiz ve Slovenya ile Baltık ülkeleri için ise dalgalı görünüm taşıdığı savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Avrupa Birliği, Siyasallaşma, De-politizasyon, Tahayyül, Kamuoyu

Politicisation and De-Politicisation in the European Union: Public's Imagination in the East European Member Countries

Abstract

Studies on process of European integration to take a political appearance, mainly focused on pressure of public debate on EU institutions, competition between EU institutions and governance dimensions. This research will be focused on whether politicisation of EU as a political and institutional structure (*polity*) means de-politicisation of member states' politicisation. Problematic will be examined in the context of causality and with help of multi-dimension quantitative data over hypothesis that "Politicisation of the EU causes de-politicisation of member states". Analysis will be carried out in the sample of Eastern European member countries and framework of the public's imagination in 2019. De-politicization in Eastern European member countries is obviously in majority of countries

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

** Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, zaferevmez@yandex.com, ORCID: 0000-0003-0646-348X

Atıf yapmak için / To cite this article: Evmez, Z. (2021). Avrupa Birliği'nde Siyasallaşma ve De-Politizasyon: Doğu Avrupa Üye Ülkelerindeki Kamuoyu Tahayyülü. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6(1): 75-95.

in sample compared to the rest of EU, this phenomenon is invalid for Czech Republic and has a fluctuating appearance for Slovenia and Baltic countries.

Keywords

European Union, Politicisation, De-politicisation, Imagination, Public Opinion

GİRİŞ

Siyasallaşma, daha önce sosyo-ekonomik ya da kültürel bir alanda yer alan olay ve varlıkların siyasal tartışmaların konusu haline gelmesi sürecidir. (bkz. Zürn (2011), De Wilde (2011), Schmidt (2019)) Avrupa Birliği'nin (AB) artan oranda üye ülkelerinin gündeminde yer edinmesi olarak dar anlamda özetlenebilen siyasallaşma, geniş anlamda AB'nin siyasal varlık/yapı (*polity*) halinin olgunlaşmasıyla yakından ilişkilendirilebilir. Bir perspektifte, AB'nin artan sayıda aldığı karar, dönüşte üye ülke kamuoylarını kendi ulusal siyasal birimlerinin yanı sıra AB'yi de giderek daha fazla dikkate almalarına ve tartışmalarına neden olabilmektedir. Başka bir deyişle, öncesinde üye ülke içinde yoğunlaştığını varsayabileceğimiz siyasal süreç, giderek AB'nin siyasal görünümü artan kurum ve kimliğinde yoğunlaşmaktadır. Araştırmada, AB'nin kamuoyu ve seçim gündemlerinde daha fazla yer alarak siyasallaşmasının, AB'ye dair siyasal/kurumsal varlık tahayyülünün gelişimi ile bağlantısı irdelenecektir. Bu kapsamda, AB'nin belirtilen siyasal varlığına dair üye ülke ve hatta AB düzeyi kamuoylarının bakışına odaklanılacaktır.

Araştırma sorunsalı, Brexit'in yanı sıra Macaristan ve Polonya ile siyasal koşulluluk ilkelerinin ihlaline dair çatışma hali için açıklayıcı anlamlar taşıyabilmektedir. Zira AB örneğinde devletlerin siyasallaşan bir ulus üstü varlık ile/içinde etkileşimi, onların giderek daha az evrensel ve daha fazla ara yüz konumuna dönüşmelerine mi neden olmaktadır? Tüm bu soruları yanıtlayacak biçimde ve Schmitt'in (1932/2018) belirttiği bir örnekte daha önce ulusal sınırlar içindeki iktisadi ve dini kurumların devlete karşı siyasallığının göreceleşmesi gibi, -klasik ulusal- devletin de AB düzeyi ile ilişkisinde kendi siyasallığı göreceleşmekte midir? AB'nin 1990'larda belirginleşen siyasallaşması kendi varoluşsal gerekliliklerini de gündeme getirmiştir. Bütünleşmenin sürdürülmesi ve AB siyasal varlığının devamı gibi gereklilikler, Anayasa girişimlerinin başarısızlıkla sonuçlanması üzerine 2007 yılında benimsenen Lizbon Antlaşması sonrasında, AB'nin kendi siyasal koşulluluk ve normatif iddialarına aykırı davranmasına dahi yol açmaktadır. Süreçlerin varoluşsallığı AB kurumlarını siyasal davranmaya yöneltmektedir. (Lavenex, 2018; Evmez, 2020b) Kendi ulusüstü düzeyinde aldığı artan sayıda norm ve karar ile siyasal niteliği belirginleşen AB, üye ülke devletlerinin siyasallıklarının göreceleşmesine neden olabilecektir. AB üyesi bir devletin de-politikleşmesi, en nihayetinde onun AB işleyiş ve siyasalarına bütünüyle paralel konumlanmasının ötesini ifade edebilmektedir. Bir devlet ya da topluluğun siyasal varlığı, onun ait olduğu insan topluluğunun tahayyülü ile doğrudan ilişkilidir. (Neocleous, 2003/2015) Bu nedenle de-politizasyon en uç noktada ulusal kamuoyunda herhangi bir sorunun siyasal olup olmadığına karar verilmesinin AB'nin kendisi ya da perspektifine tabi olması olarak tanımlanabilir. Araştırmanın kapsam sınırlılığı gereği kamuoyunun AB ya da ulusal siyasal varlığa (*polity*) dair tutumları, siyasallaşma sürecinin sadece bir görünümü olarak ele alınacaktır. Öte yandan sorunsal devletin daraltılmasıyla ilgili Neoliberal, klasik devletin siyasal varlık tekeliyetinden uzaklaştığıyla ilgili de Schmitt başta olmak üzere bir dizi kuramsal tartışmayı da arka planında taşıyabilmektedir.

Araştırma sorusunun aydınlatılması için 'AB siyasallaşması üye ülke devletlerinin de-politizasyonuna neden olmaktadır' hipotezi test edilecektir. Ölçüm amacıyla AB'nin yukarıdan aşağıya etkisinin Birliğin kalanına göre daha fazla olduğunu varsayabileceğimiz AB üyesi Doğu Avrupa devletlerine dair kamuoyu tutumlarını içeren ve Eurostat'tan araştırmaya çekilen çok boyutlu veriler kullanılarak AB'nin yapı (*polity*) olarak siyasallaşmasına dair tahayyül anlaşılmasına çalışılacaktır. Doğu Avrupa'nın seçilme nedeni Lizbon sonrasında Avrupalılaştırmanın bu bölgede sürmesi (Bohle ve Jacoby, 2018; Medve-Balint, 2018; Vukov, 2018) ve Birliğin diğer ülkelere göre bu bölgedeki yeni üye ülkelerin AB'nin yukarıdan aşağıya etkisine daha açık kabul edilebilmesidir. Nitekim Batı Avrupa ülkelerinin aksine yeni ve onlarla eşdeğer kapasitelere sahip olmayan bu ülkelerin AB karar alma sürecine aşağıdan yukarı yönlü baskı yapması daha az mümkün gözükabilmektedir. Analiz kapsamı için 2019 yılı odak olarak seçilirken, sağlıklı ve tutarlı veri analizi için 2007 ve 2010 yılına ait mevcut veriler de yardımcı olarak kullanılacaktır. AB üyesi ülkelerin kamuoylarının AB'nin siyasal yapısına olan tutumları (AB siyasallaşması) bağımsız değişken, ulusal siyasal yapıya olan tutumlar (üye devlet de-politizasyonu) ise bağımlı değişken olarak ele alınacaktır. Ölçüm sırasında değişkenler arasındaki ilişki AB ile ulusal kurumlara güven, AB'ye aidiyet, AB ve ulusal düzeyde kamuoyunun öncelikli endişeleri, AB düzeyinde politika ve karar almaya destek seviyesinden oluşan dört kategori yardımıyla ele alınacaktır. Kontrol değişkeni olarak AB üye ülkelerinin kamuoyu tutum seviyelerinin ortalaması (AB (28) ya da AB (27)) kullanılacaktır.

Araştırmanın başlıca sınırlarını, siyasal varlığı güçlenen AB'ye ait karar alıcı kurumların dış politika, dost/düşman ayrımı gibi davranışlarının verilerin yetersizliği nedeniyle ölçülememesi ve analizde sadece Doğu Avrupa devletlerinin örneklem seçilmesi oluşturmaktadır. Yine Frontex'ten öte bir AB ordusu bulunmayışının katkısıyla siyasal varlığın önemli bir göstergesi kabul edilebilecek olan örgütlü şiddet ile AB düzeyi arasında kurumsal bağların gevşek olması gelmektedir. Bunu, AB benzeri siyasal bir varlığın bulunmayışı, üye ülkeler arasında olası de-politizasyon farklarının mümkün olması izlemektedir. Ayrıca ulusüstü niteliğe de haiz siyasal varlığa dair kamuoyu tahayyülünün ölçümü için tek ve somut bir veri yoktur. Araştırmada anılan nedenlerle, nedensellik ilişkisi kurma çabasını takiben, siyasal yapının işleyişinden çok ona dair kamuoyu tahayyülüne ilişkin çok boyutlu nicel göstergelerin kullanılması yoluna gidilecektir. Son olarak üye ülke devletlerinin IMF, DB, NATO gibi diğer uluslararası örgütler ya da küresel ölçekte politika yürütebilecek nitelikte üçüncü bir ülkenin etkisiyle de 'daraltılabilmesi' gibi durumlar, araştırma kapsamı nedeniyle, ölçüm sırasında kasıtlı olarak soyutlanmıştır. Verilerin önümüzdeki dönemde çoğalması umularak ileriki çalışmalarda bu hususların da araştırılması yararlı olabilecektir. Buna AB'de aşağıdan-yukarıya baskı avantajına sahip eski üyeler özelinde -AB'nin geri kalanı için- yapıdaki (*polity*) işleyiş odaklanılması da ilave edilebilir. Takip eden ilk iki bölümde AB siyasallaşması ve ulusal devletlerin siyasal niteliğinin göreceleşmesiyle ilgili yazın nedensellik ilişkisi bakımından çözümlenmeye çalışılacaktır. Daha sonraki bölümlerde ise çok boyutlu verilerin analizine dönük araştırma tasarımı oluşturulacak ve analiz için çaba gösterilecektir. Araştırmada AB'nin siyasallaşması ve Doğu Avrupa üye devletleri de-politizasyonunun, bu ülkelerin çoğunluğunda AB'nin geri kalanına göre belirgin olduğu gözlemlenmiştir. Bu olgu Çek Cumhuriyeti için daha az geçerli iken, Slovenya ve Baltık ülkeleri için bazı alanlarda belirginlik ya da muğlaklık arasında değişebilmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YAPI (*POLİTY*) OLARAK SİYASALLAŞMASI ÜZERİNE KAMUOYU TAHAYYÜLÜ

'*Politicise*' sözcüğü Cambridge İngilizce Sözlüğü'nde 'siyasal hale getirmek ya da siyasal konulara dahil etmek' anlamlarında kullanılmaktadır. Sözcüğün aynı sözlük bünyesinde yer alan Türkçe çevirisinde ise daha çok ikinci anlamı kullanılmaktadır. Bununla birlikte '*politicisation*' sözcüğü Türkçe'de '*siyasallaşma*' biçiminde her iki dar anlamı kapsayacak biçimde yer almaktadır. Nitekim ilk dar anlamın Türkçe'deki olası karşılığı olan 'siyasal' kavramının İngilizce'de '*politicalisation*' gibi bir olası karşılığı sözlükte bulunmamaktadır. İlaveten ikinci dar anlama odaklı olarak kavram Türkçe'de '*siyasileştirme*' biçiminde de çevrilmemektedir. Nihayet kavramın olumsuz kullanımı olan '*de-politicisation*' sözcüğü ise her iki dar anlamı birarada kapsayarak 'siyasal bağlantısından uzaklaştırmak' anlamında kullanılmaktadır. (Cambridge Dictionary, 2020) İngilizce yazında da kullanıldığı üzere, bu araştırmada da AB'nin kamuoyundaki tartışmaların artan öznesi olma durumu ile artan sayıda kararların alındığı AB'nin siyasal ve kurumsal yapısına dair kamuoyu tahayyülü, siyasallaşma (*politicisation*) ve de-politizasyon kavramları yardımıyla irdelenecektir.

Siyasallaşma, daha önce a-siyasal gözükten bir sorunun, siyasal alan içine, kamusal tartışmaya dahil edilme yoluyla, taşınmasıdır. (Zürn, 2011) Dahası, tüm karar alma sürecinin siyasallaşması, normatif kurumsal yapının da (*polity*) siyasallaşması anlamına gelecektir. (De Wilde, 2011) Bu çalışmada AB siyasallaşması özelde yapı (*polity*) siyasallaşması ve buna dair tahayyüle odaklanarak ele alınacaktır. Avrupa bütünleşmesi üzerine ilk kuramlar, siyasal birliği Avrupa'nın de-politikleştirilmesi üzerinden tasvir etmektedir. (Rosenstiel, 1962) Bugün ise Avrupa bütünleşmesinin otoritesi ve politikaları, AB'nin varoluşu ve onun ulusal egemenlik ile kimliğe etkisini de içine alacak biçimde her düzeyde kamusal tartışma ve rekabet konusu olmaktadır. (Schmidt, 2019) Siyasallaşma olarak atfedilen bu tartışma ve rekabeti, AB düzeyinde aktörlerin kamuoyu baskısına stratejik tepkileri (Bressanelli v.d., 2020) AB'nin Devlet benzeri güçler kullanması (Lavenex, 2018) ve AB'nin çok düzeyli yönetişimi (Mair, 2013) üzerinden açıklayan çalışmalar da mevcuttur.

AB yönetişimi siyasetin üye ülke Devletlerinin -seçim yoluyla meşruiyet taşıyan-zemininde ve politika üretiminin ise AB düzeyinde gerçekleştiği bir niteliktedir. (Mair, 2013) Bu durumda başlangıçta AB düzeyinde belirlenen siyasaların üye ülkelerdeki siyasetin desteğiyle meşruluk kazanabildiği düşünülebilir. Anayasa Antlaşması sonrası AB yurttaşlarının kararlara katılımının sınırlanması çabaları (Wilde & Zürn, 2012: 137-139) ile 2007/9 Eurozone krizlerinde karar alma yetkilerinin AB kurumlarına devri (Börzel & Risse, 2017: 6-8) AB'nin özgün siyasallaşma sürecinin biçimlenmesine katkıda bulundu. AB düzeyinde karar verilen siyasaların artışı, AB'nin demokrasi açığı (Jensen, 2009) ile üye ülke devletleri ve devletin somut görünümü de olan kamu yönetimlerinin de-politizasyonuna neden oldu. (Nakrošis & Bankauskaitė-Grigaliūnienė, 2014: 4; Dimitrakopoulos & Passas, 2020; Papadopoulos, 2017) Bu süreç ileriki tarihlerde 2011 Göçmen krizi ve 2018/20 tarihleri aralığında da Brexit ile çakışmıştır. Buna Polonya ve Macaristan ile siyasal koşulluluk ilkelerine aykırı tutumlar hakkında yaşanan krizler de eklenebilir. Yeni durum AB'nin 'siyaset ile siyasa üretme' sürecine tekabül etmektedir. (Schmidt, 2019) Sürecin merkezinde yer alan AB kurumları kendi meşrulaştırıcı ve normatif görünümleri ile çelişen pratiklere yönelmiştir. (Lavenex, 2018) Çelişkilerin başat nedeni AB'nin siyasal ve varoluşsal gerekliliklerine öncelik vermesinden kaynaklanmaktadır. (Evmez, 2020b) Özetle Avrupa geneli yükselen göç

karşıtı tutum ve AB'nin seçim gündemlerinin bir unsuru haline gelmesi nedeniyle AB düzeyi aktörler daha önceki toplulukçu karar alma metoduyla çelişen pratiklere yönelmiştir.

Hooghe ve Marks (2009) AB'nin artan kamusal tartışma öznesi haline gelmesi süreci ile AB bütünleşmesi yanlısı ve ana akım partilerin geleneksel sağ/sol temelindeki siyasal ayrımın dönüşmesine bağlı zayıflama sürecinin çakıştığını savunur. Onlara göre ekonomik temelin yanı sıra bir tarafta kozmopolit, liberal, evrenselci, diğer tarafta milliyetçi, yabancı düşmanı ve kimlik temelli bir ayrım ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, AB kurumlarının artan sayıda almış olduğu karar, AB ve ulusal düzeyde seçim ile iktidar mücadelelerine konu olmuştur. Dahası yeni ayrım üzerinde yükselen popülist partilerin ana akım partilerin artık yanıt veremediği seçmeni sahiplenmesi nedeniyle AB bütünleşmesi dirençle karşılaşmıştır. (Kriesi v.d., 2012)

Bununla birlikte AB bütünleşmesi ve siyasallaşmasında kimlik unsurunu salt AB'ye özgü bir değişken olarak kabul etmek ölçüm ile analiz hatalarına neden olacaktır. Nitekim bir Devletin ülkesinde yer alan azınlık topluluklarda da yerel kimlik (örneğin Katalonya, Sardunya gibi) güç kazanabilir. Dolayısıyla siyasal perspektif bakımından kimlik bağlamında hemen hemen her düzeyde gözlemlenebilen yükseliş nedeniyle salt ulusal kimliğin savunulmasına dayanarak ulusal devletin siyasallığı hakkında belirleyici bir gösterge sunulmamaktadır. Oysa AB siyasallaşması, onun ilkeleri ve işleyişinin üye ülkedeki de-politizasyona etkileriyle ilgili önemli göstergeler barındırabilir. (Nakrošis & Bankauskaitė-Grigaliūnienė, 2014)

Örneğin, AB'nin insan hakları, hukuk devleti ve demokrasi ilkelerinden oluşan siyasal koşulluluk mekanizması onun evrensel normlara dayanan bir siyasal varlık olduğuna gönderme yapabilmektedir. Bunun üye ülke devletleri bakımından sınırlayıcı sonuçları olabilmektedir. Zira bir devletin kendi yurttaşlarının 'evrensel' ideal ve taleplerine sunabileceği karşılığın üzerine BM tarafından benimsenen ilkelerin AB tarafından da benimsenmesi yoluyla çıkılmaktadır. Nihayet üye devletler Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni kendi anayasalarının üzerinde bir norm olarak benimsemektedirler. Nitekim liberal anlayışta mevcut çoğulculuk içerisinde konsensus sağlanmasının bir sonucu olarak görülen kamusal akıl, nihai karar verici bir yargı organı tarafından perçinlenmektedir. (Özhan, 2020: 110) Böylelikle AB hukuku ve yargısı şemsiyesinde ve kamusal akıl penceresinden ihtilafların çözümü sonucu, AB içinde müzakere ile çözülemeyecek bir 'düşmanlığın' temellerinin ortadan kaldırılacağı düşünülebilir. Dahası takip eden bölümde nedenlerine yer verileceği üzere ulusal sınırların muğlaklaşması ve devletlerin ülke sınırları içerisinde kapasite sorunu yaşaması da söz konusu olabilmektedir. Devletin ulusal sınırlarının –ve siyasallığının– göreceleşmesi AB düzlemini aşabilen bir olgudur. Takip eden bölümde –ulusal- devletin karşılaştığı sınırlara dair kuramsal tartışmalar incelenecektir.

ULUSAL DEVLETİN SİYASALLIĞININ GÖRECELEŞMESİ (DE-POLİTİZASYON) VE DEVLETİN DARALTILMASI

Önceki bölümde AB'nin siyasallaşması ve bunun üye ülkelerdeki de-politizasyon süreciyle bağıntısı üzerinde durulmuştur. Bu bölümde ise devletin siyasal niteliğinin dünya genelinde karşılaştığı sınırlamalara eğilinecektir. İlk siyasal olan kavramı üzerinden devletin siyasal niteliğinin göreceleştiğini ileri süren Schmitt başta olmak üzere

bir dizi tartışma, takiben de Neoliberal siyasal düşüncenin de-politikleşme ve devletin daraltılması savunusu ortaya serilecektir.

Siyasal olmanın klasik ulusal Devletin kapsamı ötesinde de geçerli olabileceği fikrine kapı açan Schmitt (1932/2018: 49) 20. yüzyılın başlarından itibaren modern devletin ulusüstüleşme ve çoğulculuk nedeniyle siyasallığının göreceleşmeye başladığını ileri sürmektedir. Göreceleşme, kararların salt Devlet aklı (*raison d'Etat*) yerine artan ölçüde Devlet dışı aktörlerce doğrudan ya da dolaylı olarak alınmasından doğmaktadır. (Schmitt, 1958/2011: 254) AB örneğine bakılınca, Avrupa Kömür Çelik Topluluğu Antlaşması ile üye devletler sembolik anlamda da olsa savaşa dair karar tekellerini bir üst yapıya devretmiş gözükmekte ve Lizbon sonrası bu kararlarda önemli bir artış yaşanmaktadır. Schmitt'in, Devletin karar alma serbestisi ve rasyonelliğinin gerilemesine ilişkin verdiği bir diğer örnek, parti politikalarının Devlet-toplum bütünselliğine dair eğilimlerde Devletin yerini ikame edecek kadar sivrilebilmesidir. (Schmitt, 1923/2017: 11-12) Özetle karar alma süreçlerinin tümünde yapı (*polity*) olarak siyasallığın göreceleşmesi söz konusudur. Devletin siyasal niteliğinin zayıflamasıyla ilgili, güncel olarak, Pierson (2004/2014: 164) uluslararası kurumlar lehine otoritelerini kaybeden devletlerin ulusüstünde inşa edilen politikalara giderek daha fazla maruz kaldığını ileri sürmektedir.

20. yüzyılın son çeyreğinde, devletin siyasallığı bir başka sınırlama ile karşılaşmıştır. İngiltere'de 1970'li yılların sonlarında kamu idaresi yapı, işleyiş ve personelinin özel sektör örnekleri üzerinden reforma tabi tutulmasını (Drechler, 2009: 8-9) takiben devletin daraltılması düşüncesi hız kazanmıştır. Neoliberalizm ve Yeni Sağ yaklaşımlar ile güç kazanan süreç çoğulcu kuram ile de yakınsamalı olarak yönetimi ön plana çıkarmakla sonuçlanmıştır. (Rhodes, 1996: 660; Peters ve Pierre, 2001) Nihayet reform ve özelleştirmeler ile (Hood, 1991: 4-6) karar alma ve işleyiş özgünlüğü değişen devlet giderek somut olarak da daraltılmaya çalışılmıştır. Başka bir deyişle de-politizasyona uğrayan devletin maddi görünümü olan kamu yönetiminin de paralel yönde dönüşmeye zorlandığı belirtilebilir. Anılan süreç IMF, DB ve NATO gibi ulus üstü örgütlenmelerin yanı sıra AB'nin başı çektiği bir dizi bölgesel örgütlenmenin küreselleşme ile etkinliğini koruduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Sonuç olarak ulusal devletin 21. yüzyılın hemen başında, kendisine siyasal varlık niteliği kazandıran karar alma serbestisi ve rasyonelliğini belirtilen tüm sınırlılıklar içerisinde sürdürebilmesi gerekecektir. Bununla birlikte, anti-siyasetin yükselişine dair bir paradigma içeren neoliberal siyasal düşünce, 2008 finansal krizi sonrası yeniden siyasallaşmanın direnciyle karşılaştığı yönünde çalışmalar da mevcuttur. (Fawcett v.d., 2017)

Yukarıda belirtilen zorluklara iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişimin ulusal sınırları aşan tehdit ve fırsatları sunması eklenmiştir. (Carmichael, 2002: 23) Anılan koşullarda bir devletin işlevini etkin olarak sürdürmesi için ya başlıca ulusüstü kuruluşlara, bölgesel paktlara ve küresel ekonomik faaliyetlerin düzenine belirgin olarak nüfuz etmesi ya da ortak ve özgün bir zeminde diğer devletler ile bir araya gelmesinin gerekeceği düşünülebilir. Aynı bağlamda çevredeki diğer devletlerin ya ulusüstü/küresel faaliyetlere nüfuzu ya da ulusüstü ağların fayda artırıcı, risk azaltıcı kapasite olanağından yararlanabilmesi karşısında, geleneksel konumunda ısrar eden bir devlet görece zayıf pozisyonda kalabilecektir. Dolayısıyla kendi varoluşsal politikalarını gerçekleştirmesi olağanüstü maliyetlerle karşılaşacaktır. Böylece Devletin kendi halkı üzerinde Toplum Sözleşmesi (Rousseau, 1762/2018) ve Leviathan'da (Hobbes, 1651/2019) anılan özgürlüklerin ve de adaletin güvencesi konumunu sürdürmesi tehlikeye girebilecektir.

Schmitt'in (1932/2006: 82) 'koruyorum öyleyse varım' mottosuyla aktardığı itaat-koruma gibi bir temel ilkenin de eskisi gibi sahiplenilemeyeceği savunulabilir. Oluşan boşluk ulusüstüleşmeyi ve küresel ölçekte politika izleyebilen az sayıda devlet ile diğerleri arasındaki ilişkinin eşitsizleşmesini kolaylaştırabilecektir. Westphalian devletler eşitliğine aykırı olarak ortaya çıkan bu siyasal göreceleşmenin devletin siyasal statüsünün küresel ve yerel siyasal işleyişteki yeri üzerinde olumsuz sonuçları olabilecektir. Güncel olarak Covid-19 salgınının tedavisi, tıbbi malzeme temini ve mücadelenin finansmanının daha çok ya IMF, DB, AB gibi ulusüstü kuruluşların ya da küresel düzeyde politika izleme kapasitesine sahip az sayıdaki devletlerin maddi ve teknik katkılarıyla yürütüldüğüne şahit olunmaktadır. Buna terör, kaçakçılık, kara para aklama ve suç örgütleri ile mücadele gibi gelenekselleşen örnekler eklenebilir. Sonuç olarak, kapalı bir birim gibi klasik işlevin sürdürülebilmesinde büyük zorluklar ortaya çıkabilmektedir.

Özetle ilk iki bölümde belirtilen dinamikler devletin yurttaşları gözünde kendi sınırları içerisindeki evrenselliğinden doğan tekeliyetini ciddi anlamda aşındırabilecektir. Tam burada AB'nin ulusüstü normatif bir yapı olarak taşıdığı meşruiyet ve sunduğu kapasite, devlet düzeyinde siyasa uygulanmasındaki zorlukların aşılmasında bir kaldıraç görevi görebilmektedir.(Schimmelfennig & Sedelmeier, 2005) Dahası üye/aday ülke devletleri kamu yönetimlerinin de-politizasyonuna dair reformlarda –AB bütünleşmesi dışındaki konularda- bile AB'nin normatif gücü ve meşrulaştırıcılığı araçsal önem taşıyabilmektedir. (Evmez, 2020a) Dönüşte ise bir otorite sorunsalı meydana gelmektedir. AB'nin siyasallaşması, özellikle üye devletlerin de-politikleşmesi anlamına gelebileceğinden, ulusal seviyenin yurttaşları gözünde devletin siyasal varlığından ziyade, AB'nin siyasal varlığının önem kazanması söz konusu olabilecektir. Bunun bir sonraki aşamada, üye devletin otorite sorunsalına yol açtığı düşünülebilir. Ancak araştırma kapsamı nedeniyle üye devletlerin otoritesi ile AB yurttaşları arasındaki ilişkinin daha çok ileriki çalışmalarda ele alınması faydalı olabilecektir. Böylelikle AB'nin geri kalanı için görece daha çok gözlemlenebilecek olan yapının bu tür işleyişi yerine imgelem ve değerlere odaklanılarak nesnel verilerin daha sağlıklı ve tutarlı bulunabileceği üye ülke kamuoylarının AB'nin siyasal yapısına (*polity*) dair tahayyülü üzerinden çalışma sürdürülebilecektir. Araştırmada kendi siyasal varoluşuna yönelik tehditlerin getirdiği zorunluluklarla AB gibi bir ulusüstü örgütlenmeye yönelen devletlerin, bu kez AB bünyesinde zaman içerisinde siyasallıklarının göreceleşme durumu Doğu Avrupa üye ülkeleri örneklemine sorgulanacaktır.

AB'nin temeli olarak varsayabileceğimiz 1952 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu sonrasında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na dönüşerek kurumsallaşmıştır. 1970'lerde ilerleyen Batı Avrupa'yı bütünleştirme çabaları 1980'lerde Akdeniz ülkelerinin katılımıyla ivme kazanmıştır. Belirtilen çabaların bir sonucu olan 1987 tarihli Avrupa Tek Senedi'ni 1993 tarihli Maastricht Antlaşması ile siyasal birliğe yönelim izlemiştir. Bu yönelimi Soğuk Savaş'ın bitimi ve Yugoslavya'nın dağılma süreci izlemiştir. Devamında Doğu Avrupa'nın Birliğe katılımına dair genişleme süreci başlayarak, bu ülkelerin tamamen katılımı 2000'li yılların başlarında tamamlanabilmiştir. Yakın dönemde Anayasa ve AB'nin siyasallaşması tartışmalarının başlaması büyük ölçüde bu genişlemenin bitimiyle çakışmıştır.

Birliğe katılım sonrası Doğu Avrupa ülkeleri AB üyeliğinin gerekleri, liberalleşme, demokratikleşme ve ekonomik gelişimin sürdürülmesi gibi sorunlarla yüzleşmiştir. (Ekiert, 2011) Doğu Avrupa ülkelerinde Birliğin yukarıdan aşağı yönlü etkisinin varlığı ve devamı, 2008 sonrası bu ülkelerde kapasite artırıcı AB desteği sonucu

Avrupalılaştırmanın dinamikliğini koruduğu güncel empirik araştırmalarda da vurgulanmaktadır. (Bohle & Jacoby, 2018; Medve-Balint, 2018; Vukov, 2018) Bununla birlikte Polonya ve Macaristan başta olmak üzere hükümetlerin AB ilke ve politikalarıyla çelişkiye düşmesi yazında tartışma konusu olmuştur. Vogel (2019: 30) Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde ve özelde Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya ve Slovenya'da AB perspektifinden uzaklaşan hükümet tutumlarının kamuoyundaki Avrupa şüpheli eğilimlerden beslendiğini ileri sürmektedir. Öte yandan Kochenov ve Bard (2018: 72) ise Polonya ve Macaristan özelinde AB ilke ve değerlerinden uzaklaşmanın AB kurumlarının artan sayıda almış olduğu kararlarla ilgili olduğunu savunmaktadır.

Takip eden bölümde Doğu Avrupa ülkelerinde kamuoyunun AB ile ulusal devletin siyasal ve kurumsal varlığına dair tahayyülü çok boyutlu göstergelerin yardımıyla ölçülmeye çalışılacaktır.

ARAŞTIRMA TASARIMI

Önceki bölümde bir yanda AB'nin siyasallaşması ve diğer yanda genelde ulusal devletin, özelde ise AB üyesi devletlerin de-politikleşmesiyle ilgili kuramsal temel ve tartışmalar ortaya serilmiştir. Devamında nedensellik ilişkisi bakımından AB siyasallaşması ile üye devlet de-politikleşmesi ilişkisi aydınlatılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde nicel analiz sürecinin araştırma tasarımı oluşturulacaktır. Böylelikle takip eden bölümde anılan siyasallaşma ve de-politizasyon ilişkisinin sadece bir yüzü olan kamuoyunun siyasal varlık ya da yapıya (*polity*) dair tahayyülü bağlamında nicel veriler araştırmaya çekilecektir. Bu yolla söz konusu ilişki tutarlı olarak ortaya serilmeye çalışılırken, ileriki çalışmalar için de bir zemin hazırlanabilecektir.

AB siyasallaşmasının ölçümünde her ne kadar siyasal kavramıyla ilgili bir dizi tanım olsa da, ulusüstü bir siyasal varlığa dair bir ölçüm için doğrudan ve tutarlı somut veri bulunmamaktadır. Belirtilen bu nedenlerle AB düzeyinin siyasallaşması çok boyutlu olarak ölçülmeye çalışılırken üye devlet düzeyinin de-politize olup olmadığı da kamuoyu tahayyülü bağlamında sorgulanacaktır. Göstergelerin ölçümü için araştırma evreni AB ile AB'ye üye ve aday ülkelerin ulusal ülkeleri kamuoyu iken, örneklem AB ile AB'ye katılım sağlayan Doğu Avrupa ülkeleri kamuoyudur. Analiz birimi AB üyesi Doğu Avrupa ülkeleri yurttaşlarının Eurostat verilerine yansıyan ve hipotez konusuna dair kullanılan 4 kategori hakkındaki destekleyici tutum seviyeleridir. Belirtilen kategoriler yardımıyla Doğu Avrupa ülkeleri kamuoyunun AB ile kurumlarına güvenleri, aidiyetleri, AB'nin karar almasına ve politikalarına destekleri ve kamusal endişelerine AB düzeyinde cevap arama seviyeleri, ulusal ölçüğe dönük tutumları ile karşılaştırılabilecektir. Artan sayıda kararın alındığı AB '*polity*'si ile ulusal ölçekteki '*polity*'e dair tahayyül üzerine belirtilen göstergelerin incelenmesi yoluyla araştırma sorusu irdelenebilecektir. Araştırma kapsamı 2019 tarihine ait ilgili kamuoyu tutumlarını odağına almaktadır. Ayrıca mevcut olan veri durumu nedeniyle 2008 ve 2010 yıllarına ait veriler de kullanılacaktır. Covid-19 salgını nedeniyle 2020 yılına ait veriler olağanüstü bir duruma ait olmaları nedeniyle araştırmada kullanılmamıştır.

AB üyesi ülkeler kurucu olma, nüfus, siyasi nüfuz ve devlet kapasitesi kategorilerinden en az ikisinde güç sahibi olanlar (Örneğin; Fransa, Almanya, İtalya), kurucu olmasa da eski ya da AB'nin işleyişinde etkili olanlar (Örneğin; Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya) ve bu vasıflara sahip olmayıp son genişlemelerde AB'ye üye olanlar olarak sınıflandırılabilir. Son kategoridekilerin Birliğin aşağı yönlü etkisine adaylık statüsünden itibaren maruz kaldığı ve onların eski AB üyelerine kıyasla AB'nin

yapı, işleyiş ve politikalarının oluşumunda henüz nüfuz elde edemedikleri kabul edilebilir. AB'nin siyasal görünümünün belirginleştiği bir dönemde Birliğe katılan bu ülkeler arasında yer alan Doğu Avrupa ülkeleri Letonya, Litvanya, Estonya, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Bulgaristan, Romanya, Slovenya, Hırvatistan ve Macaristan'dan oluşmaktadır. Bu ülkeler önceki bölümde de belirtildiği üzere Birliğe katılım ve hatta Lizbon sonrası Avrupalılaştırmanın sürdüğü bir coğrafi bölgede yer almaktadır. Ölçüm bütünselliği ve ayrı coğrafyada yer aldıkları için Birliğe adı geçen ülkeler ile aynı genişleme sürecinde dahil edilen Malta, Kıbrıs gibi ülkeler analiz dışında bırakılmıştır. Ayrıca kurucu, eski ya da siyasal, ekonomik, demografik kriterlerde ön planda olan birçok AB üyesi ülke analizde dışarıda bırakılmaktadır. Son hariç tutmanın gerekçesi, AB'nin işleyişine etkisi görece yüksek olan bu ülkelerde, AB bütünleşmenin yukarıdan aşağıya etkisi, devletin de-politikleşmesi gibi unsurların diğerlerine göre potansiyel olarak zayıf olacaktır. Böylece araştırmada ölçüm hatalarından kaçınılması umulmaktadır.

Araştırmada “AB'nin siyasallaşması üye ülke devletlerinin de-politizasyonuna neden olmaktadır” hipotezi test edilecektir. Hipotezin testinde yararlanılacak olan çoklu göstergelerin bulunduğu dört kategori ise ‘AB ile ulusal kurumlara güven’, ‘AB’ye aidiyet’, ‘AB ve ulusal düzeyde kamuoyunun endişeleri’, ‘AB düzeyinde politika ve karar almaya destek’ten oluşmaktadır. Belirtilen kategorilere dair araştırma kapsamındaki Eurostat verileri araştırmaya çekilecektir. Hipotezin testi sırasında veriler hem üye devletin de-politikleşmesi hem de kamuoyunun nazarında AB'nin siyasal niteliğinin artması açısından değerlendirilecektir. Göstergelerin hipotezin testinde kullanımı sonucu bulguların hipotez önermesi bakımından pozitif yönde çıkması, bir yüzünde üye ülke devletlerinin de-politizasyonu, diğer yüzünde AB'nin -en azından yurttaşlarının zihnindeki- politik tahayyülünün güçlenmesi anlamına gelebilecektir. AB üyesi ülkelerin kamuoylarının AB'nin siyasal yapısına olan tutumları (AB siyasallaşması) bağımsız değişken, ulusal siyasal yapıya olan tutumlar (üye devlet de-politizasyonu) ise bağımlı değişken olarak ele alınacaktır.

Analiz sürecinde verileri karşılaştırmaya ve aşağıda belirtilen ölçüm sorunlarını asgariye indirmeye dönük olarak kontrol değişkenden yararlanılacaktır. *Kontrol değişken* olarak AB üyesi ülkelerin aynı kategoriler hakkındaki tutum seviyelerinin ortalaması (AB (28))[†] kullanılacaktır. Birliğin kurumsal yapısının ve karar alma süreçlerinin dışında yer alan aday ülkeler, farklı tarihlerde aday ülke statüsü edinmelerinin ölçümleri parçalı kılmasının da katkısıyla birer kontrol değişken olarak baz alınamamıştır. Yine AB’ye katılım sürecinde olmayan Doğu Avrupa ülkeleri de (Belarus, Rusya ve Ukrayna gibi) AB'nin kurumsal yapısı ve karar alma sürecinin de ötesinde, Avrupalılaştırmadan ziyade farklı normatif değerlere yönelebileceğinden kontrol değişken olarak kullanılamamıştır.

Siyasal ve kurumsal yapının (*polity*) siyasallaşmasına kamusal tartışma olarak siyasallaştırmanın ‘*polity*’e yansımaları biçiminde yaklaşılabilecektir. Başka bir deyişle, AB'nin - karar alma süreçleri başta olmak üzere- siyasal varlık olarak gelişiminin, üye ülkelerde halkın AB ve ulusal devletin yapısına olan bakışına etkisi gözlemlenmeye çalışılacaktır. Araştırmada üye ülke devletinin de-politizasyonundan, ulusal düzeydeki kamuoyunun devleti bir ‘*polity*’ olarak tahayyülünün göreceleşmesi/azalması anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu tahayyül bir tarafta AB karşısında devletlerin karar ve politika belirleyebilme imkan ve serbestisi ya da sınırlılıklarını, diğer tarafta ise kamuoyunun bir ‘*polity*’ olarak

[†] Brexit nedeniyle 2019’a ait bazı verilerde Eurostat Birleşik Krallık’ı hariç tutarak AB (27) ortalamasını baz alabilmiştir.

ulusal devlet ve AB'ye olan aidiyet, güven ve önemsemelerini de içerebilmektedir. Zira AB'nin siyasallaşması ve ulusal devletlerin de-politikleşmesi, diğer birçok şeyden önce onların kendi kamuoyunun bakış açısına dayanmaktadır. Özetle, AB'nin kamusal tartışmalarda artan siyasal bir statü edinmesinin dönüştürme ulusal devletin, ulusal kamusal tartışmalardaki siyasal statüsünü göreceleştirilmesi durumu, AB ve ulusal devlete dair kamuoyu tahayyülü penceresinden sorgulanacaktır. 'Polity' olarak siyasallaşmanın diğer görünümü olan dost/düşman ayırımına dair AB'nin söylem, tutum ve politikalarının, AB'nin siyasal varlığının daha da olgunlaşmasıyla verilerin çoğalacak olması umularak ileriki çalışmalarda ele alınması yararlı olabilecektir. Bu çalışmalar ayrıca iç ya da dış soruna ulusal düzeyde AB üzerinden siyasal bir anlam yüklenmesi ve bu anlamı ikame edebilecek ulusal siyasal bir perspektif ortaya konulup konulmadığına da odaklanabilirler.

Araştırmanın başlıca sınırlarından birini, AB düzeyinin Frontex'ten öte bir silahlı kuvvete sahip olmaması ve bir uluslararası örgütlenme olan NATO'ya üye ülkelerinin dahil olması oluşturmaktadır. Her ne kadar, AB'nin üyeleri arasında nihayetinde bir iç barışı olsa da ve dış politika konusunda görünür bir çatışmaya rastlanılmasa da şiddet tekeliyeti sadece üye ülkelerinin ortak güvenlik politikasına olan bağlılık ve desteği ile sınırlı kalabilmektedir. Öte yandan AB'yi klasik ulusal devlet ile birebir kıyas etmek de ilk bakışta AB'nin gelişen siyasal statüsüne dair kesin bilgiler veremeyecektir. Son olarak, üye devlet de-politizasyonu, IMF, DB ve OECD v.b. ulusüstü örgütlenmelerin Neoliberal perspektife uygun etki/katkısıyla da gerçekleşebileceği gibi; Schmitt'in önceki bölümde ortaya serilen tarihsel göreceleşme savları bakımından da bu gerçekleşebilecektir.

Siyasallaşmanın Ölçümü Sorunu

Devletin ya da bir örgütlenmenin siyasal niteliğinin ölçümü sorunu en başta kendisini egemenlik ve dış politika alanında göstermektedir. Bu sahada savaş ve barış ile dost/düşman hakkında kararı da içeren birtakım kriterler, nicel verileri irdelleyen bu çalışma yerine soyut ve daha geniş metin ya da söylem analizi kullanılacak ayrı bir nitel araştırma gerektirdiğinden analize dahil edilmemiştir. Bu nedenle analizde kamuoyunun devletin ve AB'nin siyasal varlığıyla ilgili tutumlarına dair çoklu göstergelerden yararlanılacaktır. Doğrudan siyasal varlığın tutumu yerine siyasal varlığa dair tutum kesitlerinin (örneğin; politikalara destek, güven, aidiyet, endişeleri için muhatap alma düzeyi gibi) ele alınması, çoklu ve parçalı göstergelerin araştırmaya çekilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ölçüm sorunlarından biri de coğrafi ve nüfus büyüklüğü üzerinedir. Ulusal devlet için literatürde sıklıkla örnek gösterilen Fransa ortalama büyüklük olarak ele alındığında, Slovenya ya da Malta adeta geniş siyasal yetkilere haiz belediye ölçeği gibi gözükebilmektedir. Bu durumda formel olarak eşit görünüm olsa da Polonya, Macaristan, Romanya ve Bulgaristan ölçeğindeki de-politizasyon ile Hırvatistan, Letonya, Slovakya gibi görece küçük ölçekli ülkelerin de-politizasyonu farklılık arz edebilecektir. Farklılık, özellikle aday ülkelerin Avrupalılaşması için önemli bir araç olan idari kapasite (Verheijen, 2000: 41) bakımından da belirtilebilir. Buna popülizmin ülkede kazandığı güç seviyesi, AB yanlısı partilerin siyasal denklemdeki yeri gibi etkenler eklenebilir. Yine Baltık'taki ülkeler örneğinde, Rus nüfusun belirgin varlığı, üçüncü bir normatif güce bu ülke kamuoyunun –potansiyel- yönelebilmesi ya da tersinden okunursa, AB siyasal yapısının billurlaşmasının üçüncü bir güç nedeniyle önlenebilmesi mümkündür. Son olarak Avrupa düzeyi ile ulusal düzey, çok düzeyli yönetim nedeniyle birbirinden

tamamen ayrı değildir. Halkın ülke ve Avrupa düzeyine aynı şeyin iki farklı unsuru olarak bakabilecek olması nedeniyle ölçüm sonuçlarının, - her ne kadar örnekleme yer alan ülkeler oldukça yakın bir dönemde Birliğe dahil olsa da- yönetişime entegre olabilme seviyesine göre sapsmalarla karşılaşılabilmesi beklenebilir.

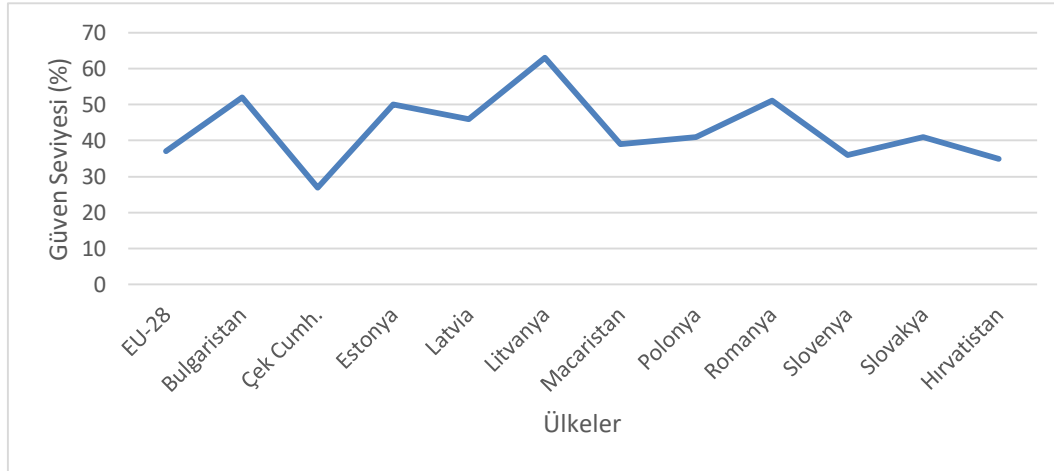
ANALİZ

Daha önceki bölümlerde kuramsal tartışmaların da yardımıyla AB siyasallaşması ve üye ülke devleti de-politizasyonu arasında kurulmaya çalışılan nedensellik ilişkisi, bu bölümde kesitsel bir kapsamla sınırlı kalınarak kamuoyunun tahayyülüne dair çok boyutlu nicel veriler üzerinden gözlemlenmeye çalışılacaktır. Anılan siyasallaşma ve de-politizasyon ilişkisinin nicel göstergeler ve dolayısıyla araştırma kapsamı dışında bırakılan diğer kesitsel parçaları AB siyasal ve kurumsal yapısının işleyişi, AB ve üye ülke devletlerinin dost/düşman belirleyiciliği, dış politikada AB perspektifinin üye ülke devletlerinin baskın gelme durumu, AB politika perspektifinin ulusal gündemlerde de benimsenmesi biçiminde genişletilebilir.

Kamuoyunun AB ile Ulusal Kurumlara Güven Düzeyi

Bu başlık altında Doğu Avrupa üye ülkelerinde kamuoyunun AB'nin kendisine ve onun kurumlarına olan güven düzeylerinin yanı sıra kamuoylarının kendi ulusal kurumlarına olan güven düzeyi gözlemlenecektir.

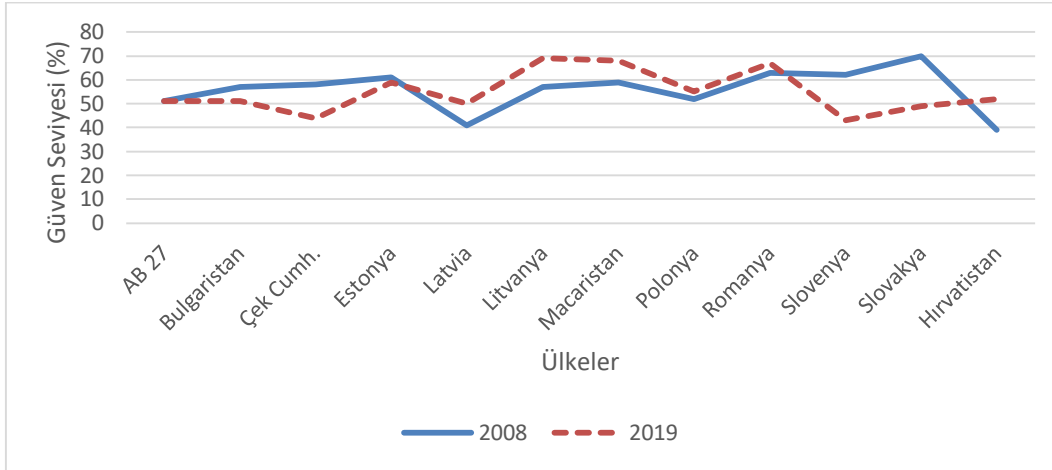
Tablo 1. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde Kamuoyunun AB'ye Güven Seviyesi

Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2019b)

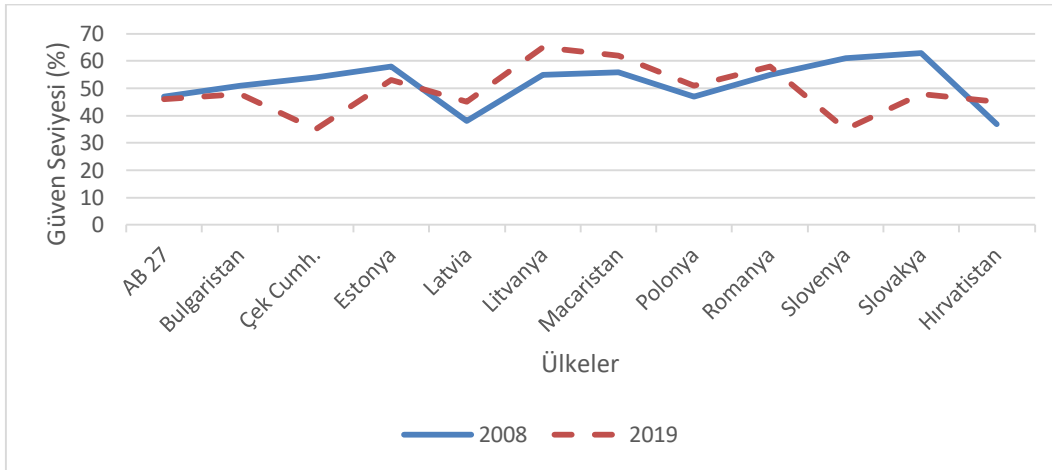
Tablo 1 incelendiğinde, 2019 yılında 11 Doğu Avrupa üye ülkesi kamuoyunun 8'inde AB (28) (Bakınız: AB (28)= AB (27) + Birleşik Krallık) ortalamasının üzerinde AB'ye belirgin güven duyduğu görülmektedir. Çek Cumhuriyeti'nde bu seviye az da olsa AB (28) ortalamasının altındadır. Slovenya ve Hırvatistan gibi eski Yugoslavya ülkelerinde AB (28) ortalamasına oldukça yakın güven seviyesi gözlemlenmektedir.

Tablo 2. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde AB Kurumlarına Güven: AB Parlamentosu

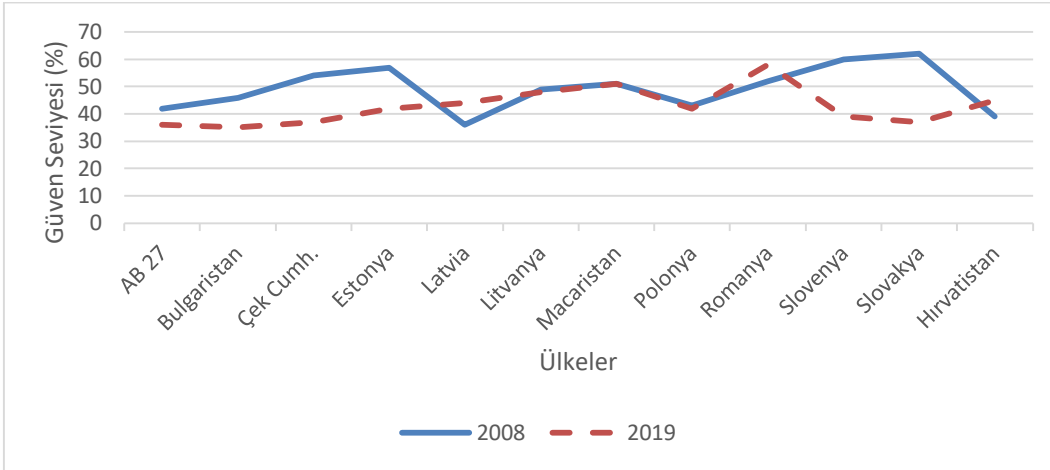
Kaynak: Avrupa Komisyonu (2010c); Avrupa Komisyonu, (2019c)

Tablo 3. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde AB Kurumlarına Güven: AB Komisyonu

Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2010c); Avrupa Komisyonu, (2019d)

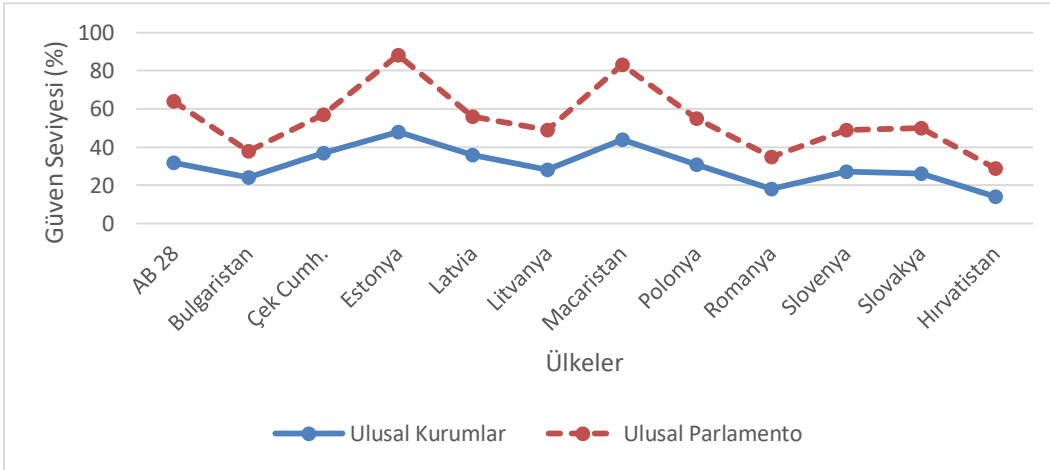
Tablo 4. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde AB Kurumlarına Güven: AB Konseyi

Kaynak: Avrupa Komisyonu (2010c); Avrupa Komisyonu, (2019e)

Tablo 2, 3 ve 4'teki kurumlar bağlamındaki güven istatistiklerinde de Doğu Avrupa üye ülkelerinin kamuoyu, üyeliklerinin yeni olduğu dönemde bile ekseriyetle AB ortalamasının üzerinde güven seviyesi gözlemlenmektedir. 2019 yılı ile birlikte Doğu Avrupa ülkelerinde belirgin ve genel bir eğilim ile AB ortalamasının üzerinde bir güven söz konusudur. AB Komisyonu ile AB Parlamentosu'na 2019 yılında sadece Çek Cumhuriyeti ve Slovenya'da düşük güven söz konusudur.

Tablo 5. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde Ulusal Kurumlara Güven

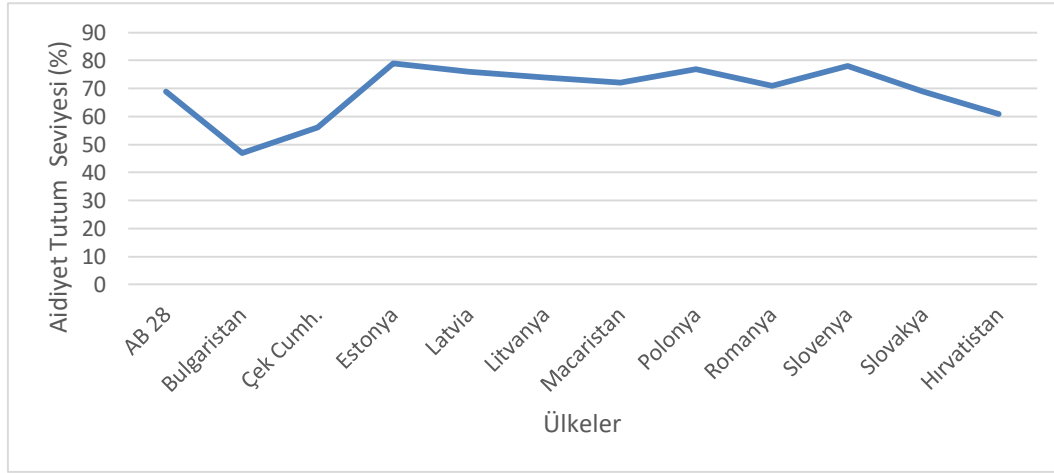
Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2019a:102-103)

Tablo 5 incelendiğinde, Estonya, Letonya ve Macaristan haricindeki tüm Doğu Avrupa üye ülke kamuoylarında ulusal kurumlara güven seviyesi AB (28) ortalamasının bile altında kalmaktadır. Dahası örnekteki 11 ülkenin tümünde kamuoylarının kendi ulusal kurumlarına güven seviyesi %50'nin altındadır. Ulusal parlamentoya güvende, Letonya da AB (28) ortalaması altındaki ülkeler arasında katılmaktadır.

Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde AB'ye Aidiyet

Bu başlık altında Doğu Avrupa üye ülkelerinde kamuoyunun AB'nin siyasal ve imgelemsel boyutlarına duyulan aidiyet gözlemlenmeye çalışılacaktır.

Tablo 6. Doğu Avrupa Üye Ülkelerinde AB'ye Aidiyet Seviyesi

Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2019b:128-129)

2007 yılında AB'ye aidiyet konusunda; AB (28) ortalaması %49 seviyesindedir. (Avrupa Komisyonu, 2010: 72) Bu seviyenin Tablo 6'da 2019 yılı ile birlikte %69'a çıktığı görülmektedir. Hemen hemen tüm Doğu Avrupa üye ülkeleri kamuoyunun AB'ye aidiyet seviyesinin büyük oranda arttığı vurgulanabilir. Yine AB vatandaşlığına ilişkin Haziran 2019 tarihli bir araştırmada Bulgaristan haricindeki tüm Doğu Avrupa üye ülkelerinde kamuoyunun kabaca AB ortalaması ve üzerinde kendilerini AB vatandaşı hissettiği anlaşılmaktadır. (Avrupa Komisyonu, Haziran 2019)

AB ve Doğu Avrupa Üye Ülkeleri Kamuoylarının Başlıca Endişeleri

Bu bölümde Doğu Avrupa üye ülke kamuoylarının ulusal düzey ile Avrupa düzeylerinde hangi sorunları önceliklerine taşıdığı gözlemlenecektir.

Tablo 7. AB ve Doğu Avrupa Üye Ülkeleri Kamuoylarının Başlıca Endişeleri

Sıra	AB Düzeyi (AB (28))	Ulusal Düzey (AB (28))
1	Göç	İşsizlik
2	Terör	Enflasyon
3	İklim	Sosyal Refah
4	Ekonomi	İklim
5	Çevre	Göç

Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2019a:5-14)

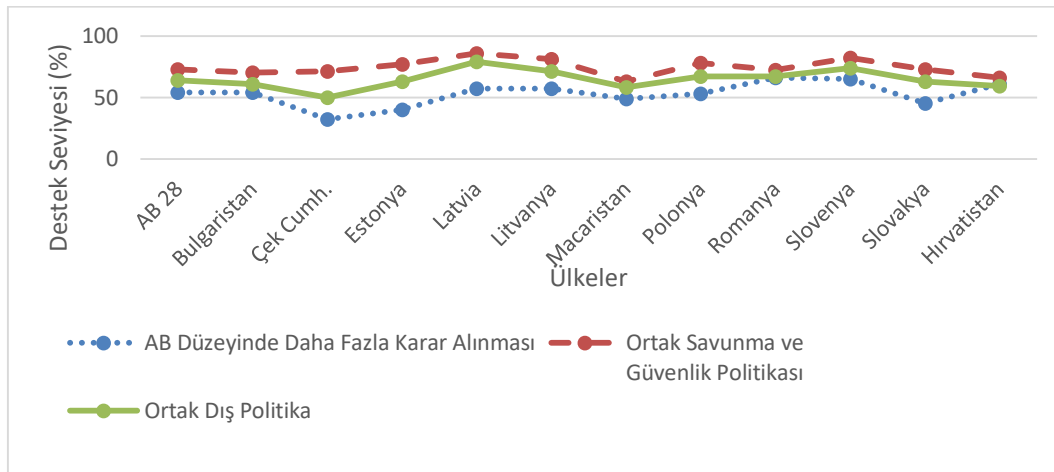
Tablo 7 incelendiğinde, örnekleme yer alan ülkelerin ulusal kamuoylarının kendi devletlerinin sorumlu olduğu ulusal sahadaki başlıca endişeleri ağırlıkla ve görece de-

politik nitelikteki sosyal refah, istihdam ve diğer sosyo-ekonomik faktörlerle ilgilidir. Doğu Avrupa üye ülkelerinde, kalan öteki AB üyesi ülkelerin aksine iklim değişikliği daha alt gündemde kalmaktadır. (Avrupa Komisyonu, 2019a: 13-14,58) Oysa bu ülkelerin ulusal kamuoylarının AB kurumlarının sorumlu olduğu düzeyden beklentileri arasında göç, terör, ekonomi gibi unsurlar ilk sıralarda yer almaktadır. Güvenlik ve ekonomi gibi devletin temel işleviyle ilgili kaygıların AB düzeyiyle ilgili görülmesi – klasik- ulusal bağlamın de-politizasyonu için bir dayanak teşkil edebilmektedir. Çarpıcı olarak Estonya'da ulusal ölçekteki endişelerde terörizm, suçla mücadele, ekonomik durum ve göç oldukça alt seviyelere inebilmektedir. (Avrupa Komisyonu, 2019b: 13-14)

AB Düzeyinde Politika ve Karar Alınmasına Destek

Aralarında ortak savunma, göç ve dış politikanın da yer aldığı toplam 8 politika alanında AB (28) ortalamasının destek seviyesi % 61-81 aralığında yer almaktadır. (Avrupa Komisyonu, 2019a:52) Aşağıda ise Doğu Avrupa üye ülkelerinde kamuoyunun AB düzeyinde karar alma ile ortak güvenlik ve dış politikalarına olan destek seviyeleri yer almaktadır.

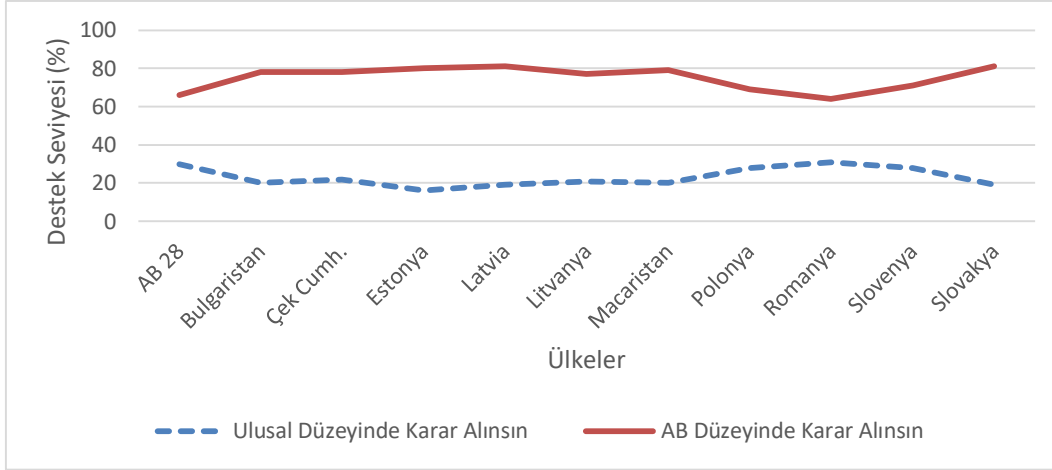
Tablo 8. Doğu Avrupa Üye Ülkeleri Kamuoylarının AB Düzeyindeki Bazı Temel Politikalara ve Karar Alınmasına Destek Seviyesi

Kaynak: Avrupa Komisyonu, (2019a:52-54,136-137)

Tablo 8 incelendiğinde güvenlik ve dış politikayla ilgili AB politikalarına destek seviyesi Doğu Avrupa üye ülke kamuoylarının genelinde kaba hatlarla da olsa AB (28) ortalamasının üzerindedir. İstisnai olarak dış politika alanında Çek Cumhuriyeti bu ortalamanın altındadır. Dahası AB düzeyinde daha fazla karar alınmasına destek seviyesi Çek Cumhuriyeti, Estonya ve Slovakya haricinde, genel anlamda AB (28) ortalamasına ya denk ya da onun üzerindedir.

Tablo 9. Doğu Avrupa Üye Ülkeleri Kamuoylarının Savunma Politikasında AB ya da Ulusal Seviyede Karar Alınmasına 2010 Yılındaki Desteği

Kaynak: Avrupa Komisyonu (2010b). Eurobarometer, Savunma Politikası 11/2010, <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/10/groupKy/250> (çevrimiçi)

Lizbon sonrasında dış politikada AB'nin otoritesi hakkındaki kamuoyu tutumlarına dair henüz veri bulunmadığından araştırmada savunma politikalarında karar alınmasına 2010 yılındaki bakış ile yetinilmek zorunda kalınmıştır. Hırvatistan diğerlerinden daha sonra AB'ye katılım sağladığından 2010 yılındaki Eurostat verilerinde gözükmemektedir. Tablo 9'da 2010 gibi erken bir tarihte, kabaca AB ortalamasının da çok üzerinde klasik ulusal devletin tekeli gibi görülebilecek bir politika alanında AB'nin karar almasına belirgin bir desteğin söz konusu olduğu görülmektedir.

2019 yılında Doğu Avrupa üye ülkeleri kamuoylarının aşağıda detayları belirtilen nedenlerle genel eğilim olarak AB ve kurumlarına olan siyasal aidiyetinin AB ortalamasının üzerinde olduğu söylenebilir. Orta Avrupa'ya çok yakın olan ve Avrupa merkezi ile tarihsel ilişkisi olan Çek Cumhuriyeti ve diğer örneklem ülkelere göre aday ülke ve üyelik statüsü daha eski sayılabilecek olan –Eski Yugoslavya'da yer almış da olan- Slovenya haricinde diğer Doğu Avrupa üye ülke kamuoylarının AB'ye ve kurumlarına güveni AB ortalamasının üzerinde ve artan eğilim taşımaktadır. Görece yeni üye ülke olan Hırvatistan'da da filiz halde de olsa benzeri bir eğilim görülmektedir. AB'ye aidiyet konusunda da Bulgaristan ve Çek Cumhuriyeti dışında yer alan Doğu Avrupa üye ülke kamuoyları AB ortalaması üzerinde yer almaktadır. Bu iki ülke de sırasıyla % 47 ve % 56 seviyeleri ile AB'ye aidiyet konusunda önemli bir kamuoyu tutumuna sahiptir.

Doğu Avrupa üye ülkelerinin kamuoyları, diğer AB üyesi ülkelerle hemen hemen paralel biçimde ulusal düzeyde sosyo-ekonomik, refaha endişelerini gündemlerinde taşırken, AB düzeyine siyasal, güvenlik ve ekonomi merkezli sorunları ilk üç sıraya yerleştirmektedir. AB politikalarını destek konusunda, klasik ulusal devletin temel fonksiyonu da olan güvenlik merkezli iki politika alanında Doğu Avrupa üye ülkeleri ekseriyetle, AB ortalamasının üzerinde destek sunan kamuoyu tutumuna sahip görünmektedir.

SONUÇ

AB'nin siyasallaşması ve üye ülke kamuoylarının ya da vatandaşlarının gözünde siyasal varlığına ilişkin tahayyülün güç kazanması, dönüştürme üye ülke devletlerinin siyasal

niteliğinde dönüşüm olup olmadığı sorusunu da gündeme getirmektedir. Ulusal devletlerin, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesi, ulusüstüleşme, ekonomi ve finansın küresel ağlarının güç kazanmasının getirdiği sınır aşan fırsat ve tehditlerin de katkısıyla klasik işlevini sürdürme durumu sorgulanabilmektedir. Bu perspektifle AB gibi sosyal, ekonomik ve siyasal bir Birliğe dahil olan Doğu Avrupa üye ülkelerinde kamuoyunun, çoğunlukla ve artan bir eğilimle AB ortalamasının üzerinde olarak AB'nin siyasal varlığına dair tahayyülünün güçlendiği nedensellik ve kamuoyu tutumlarına dair veriler üzerinden anlaşılmaktadır. Dahası AB içerisinde Doğu Avrupa'nın hariç tutulması halinde kamuoyu tutumlarına dair AB ortalamasının oldukça olumsuz bir görünüm kazanabileceği belirtilebilir. Çok boyutlu verilerdeki AB'nin siyasal varlığına dair tahayyülün görece zayıf gözlendiği ülkelerin ilki Çek Cumhuriyeti'dir. Diğerleri ise göstergelerin bazıları için geçerli olmak üzere, aday ülke ve üyelik statüsünü diğer Doğu Avrupa üye ülkelerinden daha önce edinen –Eski Yugoslavya ülkesi de olan-Slovenya'dır. Bu iki ülke, yazındaki AB ilkelerinden uzaklaşma vurgusu ile tutarlılık göstermektedir. Ayrıca eski Sovyetler Birliği üyesi üç Baltık ülkesinde de bazı göstergelerin AB ortalaması ya da hemen altında, bazılarının ise AB ortalamasının çok üzerinde gerçekleşebildiği görülmektedir. Yazında Çek Cumhuriyeti ve Slovenya haricinde belirtilen Macaristan ve Polonya gibi son dönemde AB ile siyasal koşulluluk üzerinden ihtilaf yaşayan devletlerin (Agh, 2019) ülke kamuoyunda baskın olarak AB siyasal tahayyülünün güçlü olması, en azından toplulukların tahayyülünde, ulusal devletin de-politizasyonu ve AB siyasal varlığının belirginleştiğine işaret etmektedir. Özellikle bu iki görece güçlü sayılabilecek devletin AB siyasal koşulluluğuna aykırı yönelimlere eş anlı başvurmasının, aynı dönemde gerçekleşen AB'nin siyasal ve kurumsal varlık olarak siyasallaşması ile örneklemedeki ülkelerin de-politizasyon sürecindeki gelişimin katkısıyla hızlanabildiği söylenebilir. İleriki çalışmaların bu kez AB'nin geri kalan ülkeleri için yapıdaki (*polity*) işleyişe odaklanması ve ayrıca AB'nin siyasal perspektifinin, ulusal siyasal perspektife baskınlığı ya da dost/düşman ayrımı ve dış politikada AB perspektifine ulusal önceliklere aykırı olarak dahi riayet konuları üzerinden katkı sağlaması ilgili yazının bu sahasına faydalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Ágh, A. (2019). *Declining Democracy in East-Central Europe: The Divide in the EU and Emerging Hard Populism*. Birleşik Krallık: Elgar.
- Avrupa Komisyonu (2010a). *New Europeans (Special Eurobarometer 346: Fieldwork March- April 2010)*. Brüksel: TNS Opinion&Social.
- Avrupa Komisyonu (2010b). *Savunma Politikası 11/2010*. Eurobarometer. 09.11.2020 tarihinde https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/get-Chart/themeKy/1_0/groupKy/250 adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu (2010c). *Eurostat (tsdgo510). Chapter 6 Living Conditions and Welfare: Good Governance-Table.4 Level of Citizens' Confidence in EU institutions (1) (2004- 2006-2008)*. Eurobarometer. 09.11.2020 tarihinde https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/CH_06_2010_XLS adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu (2019a). *Europeans in 2019. Special Eurobarometer 486: Fieldwork March 2019*. Brüksel DOI:10.2775/46073.

- Avrupa Komisyonu (2019c), *Eurobarometer Interactive*, (06/2019). 09.11.2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/-themeKy/9/groupKy/23> adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu (2019d), *Eurobarometer Interactive*, (06/2019). 09.11.2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/9/groupKy/24> adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu (2019e), *Eurobarometer Interactive*, (06/2019). 09.11.2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/9/groupKy/31> adresinden alındı.
- Avrupa Komisyonu (2019b), *Eurobarometer Interactive*. 02.12.2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Chart/getChart/themeKy/18/groupKy/97> adresinden alındı.
- Bohle, D. & Jacoby, W.E. (2018). From Static to Dynamic Europeanization: The Case of the Central and Eastern European Developmental Strategies. (Ed.) Matlak, M.& Schimmelfennig, F. & Woznickowski, T.P. *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (s. 90-107). Brüksel: European University Institute –Robert Schuman Centre for Advanced Studies.
- Börzel, T. A. & Risse, T. (2017). *From the Euro to the Schengen Crises: European Integration Theories, Politicisation, and Identity Politics*. *Journal of European Public Policy*, 83-108 DOI: 10.1080/13501763.2017.1310281
- Bressanelli, E.& Koop, K. & Reh, C. (2020). *EU Actors Under Pressure: Politicisation and Depoliticisation as Strategic Responses*, 329-341 DOI:10.1080/13501763.2020.1713193
- Cambridge Dictionary. (2020). *Politicise; De-Politicise*. 01.11.2020 tarihinde <https://dictionary.cambridge.org/browse/english/d/dependably/>; <https://dictionary.cambridge.org/browse/english/p/polish-sth-up/> adresinden alındı.
- Carmichael, P. (2002). *Briefing Paper: Multi-Level Governance*. Review of Public Administration Team Report. Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık
- De Wilde, P. (2011). *No Polity for Old Politics? A Framework for Analyzing Politicisation of European Integration*. *Journal of European Integration*, 33 (5), 559–75
- De Wilde, P. & Zürn, M. (2012). *Can the Politicisation of European Integration be Reversed?*. *Journal of Common Market Studies*, 50 (1), 137–153
- Dimitrakopoulos, D. & Passas, A. (2020). *The Depoliticisation of Greece's Public Revenue Administration: Radical Change and the Limits of Conditionality*. İsviçre:Springer
- Drechsler, W. (2009). *The Rise and Demise of the New Public Management: Lessons and Opportunities for South East Europe*. *Uprava*, 7 (3), 7-27
- Ekiert, G. (2008). *Dilemmas of Europeanization: Eastern and Central Europe after the EU Enlargement*. *Acta Slavica Iaponica*, 25,1-28

- Evmez, Z. (2020a). *Türkiye 'de Siyasal Elit Uzlaşmasının Halkın AB'ye Yönelik Tutumlarına Etkisi*. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7 (1), 51-73
- Evmez, Z. (2020b). *Avrupa Birliği'nin Meşrulaştırıcılığı ve Göç Krizi*. (Ed.) M. Özhan Değişen Dünya'da Göç (s. 169-187). Bursa: Ekin
- Hobbes, T. (2019). *Leviathan*. (S. Lim, Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (Orijinal eserin yayım tarihi 1651)
- Hood, C. (1991). *A Public Management for All Seasons*. *Public Administration*, 69 (1), 3-19
- Hooghe, L. & Marks, G. (2009). *A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining Dissensus*. *British Journal of Political Science*, 39 (1), 1-23.
- Jensen, T. (2009). *Democratic Deficit of the European Union*. *Living Reviews in Democracy*, 1-8
- Kochenov, D. & Bard, P. (2018). *Against Overemphasizing Enforcement in the Current Crisis: EU Law and the Rule of Law in the (New) Member States*. (Ed.) Matlak, M.& Schimmelfennig, F. & Woznickowski, T.P. *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (s. 72-89). Brüksel: European University Institute –Robert Schuman Centre for Advanced Studies
- Kriesi, H.& Grande, E.& Dolezal, M.& Helbling, M.,&Höglinger, D.& Hutter, S.&Wüest, B., (Ed.) (2012). *Political Conflict in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press
- Lavenex, S. (2018). *'Failing Forward' Towards Which Europe? Organized Hypocrisy in the Common European Asylum System*. *Journal of Common Market Studies*, 1-18
- Mair, P. (2013). *Ruling the Void: The Hollowing of Western Democracy*. London: Verso
- Medve-Balint, G. (2018). *Implementing EU Cohesion Policy in the Eastern Member States: Quality of Government Balancing Between Equity and Efficiency*. (Ed.) Matlak, M.& Schimmelfennig, F. & Woznickowski, T.P. *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (s. 108-126). Brüksel: European University Institute –Robert Schuman Centre for Advanced Studies
- Nakrořis, V. & Bankauskaitė-Grigaliūnienė, S. (2014). *Public Administration Changes and the Impact of the EU: Agencification and Depoliticisation in Central and Eastern Europe*. Vilnius: Paper fort he ECPR Joint Sessions
- Neocleous, M. (2015). *Devleti Tahayyül Etmek*. (A. Sarı, Çev.). Ankara: Nota Bene Yayınları (Orijinal eserin yayım tarihi 2003)
- Özhan, M. (2020). *John Rawls'ta Kamusal Akıl Üzerine İnceleme*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1), 108-112
- Papadopoulos, Y. (2017). *Multilevel Governance and Depoliticization*. (Ed.) F. Paul& M. Flinders& C. Hay& M. Wood. *Anti-politics, Depoliticization, and Governance* (s. 134- 165). Oxford: Oxford University Press

- Peters, B. G. & Pierre, J. (2001). *Developments in Intergovernmental Relations: Towards Multi-level Governance*. *Policy Politics*, 29 (2), 130-135
- Pierson, C. (2014). *Modern Devlet*, (N. Kutluđ & B. Erdođan, Çev.). İstanbul: Chiviyazıları-Nemesis Kitaplığı, İkinci Baskı (Orijinal eserin yayım tarihi 2004)
- Rhodes, R. A. W. (1996). *The New Governance: Governing without Government*. *Political Studies*, 44 (4), 652-667
- Rosenstiel, F. (1962). *Le Principe de "Supranationalité": Essai sur les Rapports de la Politique et Du Droit*. Paris: Pedone
- Rousseau, J. J. (2018). *Toplum Sözleşmesi*. (E. Tezcan, Çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık (Orijinal eserin yayım tarihi 1762)
- Schimmelfennig, F. & Sedelmeier, U. (2005). *Conceptualising the Europeanisation of Central and Eastern Europe*. (Ed.) Schimmelfennig, F. & Sedelmeier, U. *The Europeanisation of Central and Eastern Europe* (s. 1-29). New York: Ithaca-Cornell University Press
- Schmidt, V. A. (2019). *Politicization in the EU: Between National Politics and EU Political Dynamics*. *Journal of European Public Policy*, 26 (7), 1018-1036
- Schmitt, C. (2018). *Siyasal Kavramı*. (E. Göztepe, Çev.). İstanbul: Metis (Orijinal eserin yayım tarihi 1932)
- Schmitt, C. (2017). *Parlamenter Demokrasinin Krizi*. (A. E. Zeybekođlu, Çev.). Ankara: Dost Kitabevi (Orijinal eserin yayım tarihi 1923)
- Schmitt, C. (2011). Somut ve Çađa Bağlı bir Kavram Olarak Devlet. (B. E. Oder, Çev.). (Ed.) Akal, C. B. *Devlet Kuramı*, (s. 245-254). Ankara: Dost Kitabevi (Orijinal eserin yayım tarihi 1958)
- Verheijen, T. (2000). *Administrative Capacity Development - A Race Against Time?*. Working Document W107, Hague: WRR Scientific Council for Government Policies
- Vogel, L. (2019). Illiberal and Anti-EU Politics in the Name of the People? Euroscepticism in East Central Europe: 2004-2019. (Ed.) Lorenz, A. & Anders, L.H. *Illiberal Trends and Anti- EU Politics in East Central Europe* (s. 29-55). İsviçre: Palgrave-Macmillan
- Vukov, V. (2018). Europeanizing Development: EU Integration and Developmental State Capacities in Eastern Europe. (Ed.) Matlak, M. & Schimmelfennig, F. & Woznickowski, T.P. *Europeanization Revisited: Central and Eastern Europe in the European Union* (s. 127-142). Brüksel: European University Institute – Robert Schuman Centre for Advanced Studies
- Zürn, M. (2011). *Politisierung als Konzept der Internationalen Beziehungen*. (Ed.) Zürn, M. & Ecker-Ehrhardt, M. *Gesellschaftliche Politisierung und Internationale Institutionen* (s. 7-35). Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Zürn, M. (2019). *Politicisation compared: at National, European, and Global Levels*, *Journal of European Public Policy*, 26 (7), 997-995